

Advies initiatiefase project Lean

Datum: 14 februari 2020

ICO Aardwarmte (Informatie- en Consultatieorgaan) brengt in dit document advies uit over het onderzoeksproject Lean van Warmtebron Utrecht. Dit advies is openbaar, maar richt zich in het bijzonder tot het bestuur van de gemeente Nieuwegein, alle betrokken inwoners van Nieuwegein en de initiatiefnemer Warmtebron Utrecht. Aanleiding voor dit advies zijn verschillende signalen die ICO Aardwarmte afgelopen periode ontving.

ICO Aardwarmte constateert dat na bekendmaking van het zoekgebied in Nieuwegein de afgelopen maanden veel vragen over het project zijn ontstaan. De meeste vragen zijn gericht aan initiatiefnemer Warmtebron Utrecht en het gemeentebestuur van Nieuwegein. De vragen zijn zowel procedureel (o.a. over de planning, het vergunningentraject en de verantwoordelijkheden) als inhoudelijk (o.a. over het ontwerp van de boortoren en het gebouw met warmte-installaties, geluidshinder, transport, trillingen en bodemdaling en het risico op schade aan nabijgelegen woningen). We zien ook meerdere kritisch georiënteerde publicaties in de media.

Terugkerend thema in de vragen en publicaties over project Lean is de positie en rol van de verschillende betrokkenen. Wij brengen dit advies uit vanuit drie verschillende perspectieven en belangen: markt, overheid en inwoners.

ICO Aardwarmte geeft onafhankelijk advies en informatie omtrent ontwikkelingen rondom aardwarmte in de provincie Utrecht. Met dit advies wil ICO Aardwarmte bijdragen aan de kwaliteit van samenwerking tussen alle betrokkenen bij het project Lean.

Lees meer over ICO Aardwarmte op <https://ico-aardwarmte.nl>.

Namens ICO Aardwarmte,

G.J. van der Zwaan
Voorzitter

Advies aan alle samenwerkende partijen

Organiseer omgevingsmanagement boven de partijen

ICO Aardwarmte adviseert de invulling van het omgevingsmanagement (nu volledig door Warmtebron Utrecht) te heroverwegen. Wij adviseren het omgevingsmanagement boven de partijen te organiseren. ICO Aardwarmte is van mening dat Warmtebron Utrecht aan dat omgevingsmanagement moet blijven meedoen en samen met de gemeente moet zoeken naar een invulling die antwoorden geeft op genoemde zorgen uit de projectomgeving.

Maak een samenwerkingsplan

Samenwerking is geen momentopname. Je doet het continu en ontwikkelt stap voor stap met elkaar een stevige (vertrouwens)basis. Blijf in contact en in gesprek met elkaar. Breng de drie perspectieven samen en maak in de driehoek samenleving, overheid en markt een samenwerkingsplan. Ga met elkaar het gesprek aan over wederzijdse verwachtingen en vertrouwen. Maak samenwerkingsafspraken. Betrek inwoners, de markt en andere overheden op onderwerpen waar ze een grote betrokkenheid ervaren. Identificeer onderwerpen waar ze echt het verschil willen en kunnen maken.

Advies aan Warmtebron Utrecht (en het consortium)

Initiatiefnemer Warmtebron Utrecht lijkt de reacties van inwoners te hebben onderschat. Onze eigen waarneming op de informatiebijeenkomsten is dat Warmtebron Utrecht veel informatie heeft en deze ook deelt. De bijeenkomsten hadden echter vooral het karakter van zenden van informatie.

Warmtebron Utrecht gaf onvoldoende ruimte aan de zorgen van de bewoners. Een consortium van grote namen, de steun van de gemeente en een uitgestippeld stappenplan riepen juist meer vragen en emoties op.

Communiceer helder over de projectstructuur

ICO Aardwarmte constateert dat de projectstructuur en organisatie van het project Lean onvoldoende helder zijn. ICO Aardwarmte adviseert de initiatiefnemers hierover helder te communiceren. De omgeving heeft vertrouwen nodig in het project en transparantie speelt hierbij een belangrijke rol. Het is van belang inzicht te bieden in taken, rollen en (eind)verantwoordelijkheden van de betrokken bedrijven en wie verantwoordelijkheid heeft in geval van mogelijke schade aan omgeving of milieu.

Maak ook de relatie tussen de projecten Lean en Goud zichtbaar. Beide projecten maken onderdeel uit van Warmtebron Utrecht en beide handelen binnen de 'Opsporingsvergunning aardwarmte Utrecht', maar kennen een verschillende projectstructuur o.a. vanuit het oogpunt van risicoperspectief.

Voor een helder inzicht in de voorgenomen activiteiten in het 'opsporingsgebied Utrecht' adviseren wij de aanvraag de 'Opsporingsvergunning aardwarmte Utrecht' (door EZK ontvangen op 26 juni 2018) integraal op de website van Warmtebron Utrecht te publiceren, inclusief aanvullingen, alsook de bijhorende adviezen van o.a. 'TNO-AGE', Staatstoezicht op de Mijnen (SodM), de provincie Utrecht en de Mijnraad.

Maak het keuzeproces voorafgaand aan de selectie van het zoekgebied inzichtelijk

Inwoners van Nieuwegein hebben vragen over de keuze van het zoekgebied. Ze vermoeden dat de nabijheid van het warmte-opslagstation van Eneco hierbij doorslaggevend is geweest en dus van begin af aan vaststond dat dit de locatie van het zoekgebied zou worden. Warmtebron Utrecht geeft tot nu toe geen concrete navolgbare antwoorden op de vraag waarom ze koos voor dit zoekgebied. Wij adviseren Warmtebron Utrecht een zorgvuldige reconstructie te maken van het keuzeproces voorafgaand aan de selectie van het zoekgebied en deze openbaar te maken en actief te delen met betrokken inwoners.

Bied duidelijkheid over schadevergoeding

Bewoners maken zich zorgen over de risico's van het project op schade aan hun woning. Hun vraag is glashelder: *Hoe garandeert Warmtebron Utrecht dat schade aan woningen als gevolg van het project volledig wordt vergoed?* Tot nu toe is Warmtebron niet helder in haar antwoorden op deze vraag. ICO Aardwarmte benadrukt de noodzaak dat Warmtebron Utrecht hier zo snel mogelijk definitieve uitspraken over doet. Tot die tijd adviseert ICO Aardwarmte duidelijk te communiceren over de voortgang van het beantwoorden van deze vraag. Geef actief aan welke processtappen je zet om deze vraag te beantwoorden en wanneer je het antwoord verwacht te geven.

Advies aan (het bestuur van de) gemeente Nieuwegein

Gemeente Nieuwegein heeft tot nu toe een 'afwachtende houding' aangehouden en is in het project weinig zichtbaar geweest. Dat deze positie een bewuste keus was, is terug te lezen op de website van de gemeente. Het omgevingsmanagement en de informatievoorziening zijn primair aan initiatiefnemer Warmtebron Utrecht toevertrouwd. Ondertussen heeft de omgeving veel vragen aan de gemeente: Wat wil de gemeente zelf? Kent ze de risico's? Hoe verhoudt de gemeente zich tot Warmtebron Utrecht?

Positief over pas op de plaats

Tijdens de 'Avond van de Raad' van Nieuwegein op 6 februari 2020 kondigde wethouder Schouten aan *pas op de plaats te maken* en zich niet langer te conformeren aan de planning van Warmtebron Utrecht (zie hieronder). ICO Aardwarmte beoordeelt deze beslissing als positief. Gezien de dynamiek die is ontstaan na bekendmaking van het zoekgebied is het verstandig voldoende tijd te nemen om de vragen en zorgen van de omgeving zorgvuldig in kaart te brengen en hierover in gesprek te gaan.

Kies positie

ICO Aardwarmte adviseert gemeente Nieuwegein zich actiever op te stellen en duidelijk positie te kiezen in dit project. Ze kan een waardevolle rol spelen bij de (door)ontwikkeling van het omgevingsmanagement. Communiceer waar de gemeente voor staat en faciliteer het gesprek tussen markt en inwoners. Maak je rol zichtbaar in dit dossier en neem stelling. Help tevens om inzichtelijk te maken waar inwoners nog invloed op hebben.

Ga in het bestuur (gemeenteraad en college B&W) structureel in gesprek over de rolinvulling. Het succes van samenwerking tussen overheid, markt en inwoners hangt grotendeels af van de rol die gemeenteraad en college B&W innemen. Praat hierover met elkaar. Blijf de participatie evalueren en leer gaandeweg met elkaar wat werkt en wat niet. Neem de tijd om de samenwerking te professionaliseren.

Bereik en betrek meer inwoners

ICO Aardwarmte adviseert de gemeente zelf de regie te pakken en al haar inwoners vroegtijdig te betrekken bij dit proces, aanvullend op de inspanningen van Warmtebron Utrecht. Participatie en actieve deelname door de gemeente zelf zal ook voor de gemeenteraad een belangrijke graadmeter zijn.

Breng 'de staat van betrokkenheid' van de lokale samenleving bij dit project in beeld. Wij adviseren gemeente Nieuwegein om te investeren in het bereiken en betrekken van meer inwoners. De gemeente kent haar wijken goed en kan veel mensen informeren. Breng in kaart wie op welke manier betrokken is/wil zijn en welke (verschillende) behoeften mensen hebben. *Wat is het sentiment in de wijk? Wat vinden we een representatief beeld? Welke ambities hebben inwoners, welke rol willen en kunnen ze spelen in het proces, hoe willen ze communiceren?* Gebruik deze inzichten om een effectieve

participatiestrategie op maat te maken. Bied maatwerk en experimenteer met verschillende vormen van communicatie en participatie. Benader verschillende groepen inwoners op een manier die bij hen past. Bedenk niet zelf het proces en de werkwijze, maar laat inwoners dit zelf kiezen in bijvoorbeeld een gemeentebrede online enquête.

Neem een standpunt in over schadevergoeding

ICO Aardwarmte adviseert de gemeente een standpunt in te nemen over schadevergoeding. Onafhankelijk van de locatiekeuze kan de gemeente met bewoners in gesprek gaan over vormen van garanties, nadeelcompensatie of omgekeerde bewijslast. Dit versterkt ook de kaderstellende rol van de gemeenteraad voor besluitvorming over de voorwaarden in Q2 van 2020.

Advies aan de (kerngroep van) inwoners van gemeente Nieuwegein

Een kerngroep van bewoners is sinds kort actief betrokken bij het project. De groep heeft zich inhoudelijk verdiept in de materie. De (technische) vragen en emoties stapelen zich intussen op en worden ook kenbaar gemaakt bij ICO Aardwarmte. De ogenschijnlijke onmacht van Warmtebron Utrecht en de gemeente om snel op de vragen en emoties te reageren verbetert het beeld bij bewoners niet. Emoties worden vooral veroorzaakt door de informatie die van de initiatiefnemers komt ('slager keurt zijn eigen vlees'), het strakke tijdsplan en keuzes die al gemaakt zijn ('ze doen toch wat ze willen') en de zorgen over risico's ('geen garanties, maar wel de risico's op ons bordje').

Blijf kritisch en heb soms geduld

ICO Aardwarmte adviseert inwoners van Nieuwegein om vragen te blijven stellen, kritisch te blijven en ook met andere inwoners in gesprek te gaan over dit onderwerp. De inhoudelijke scherpte van bewoners en het ontstaan van emoties zijn begrijpelijk. Toch wil ICO Aardwarmte erop wijzen dat soms meer tijd nodig is om goede antwoorden te geven. We adviseren inwoners geduld op te brengen zodat partijen zorgvuldig kunnen omgaan met het beantwoorden van vragen. De betrokken organisaties hebben momenteel even tijd nodig om hun rol te (her)pakken en lijken de inhoud en hoeveelheid reacties te hebben onderschat. We adviseren inwoners daar dan ook begrip voor te hebben.

Geef elkaar de ruimte

ICO Aardwarmte ziet bij Warmtebron de bereidheid om transparant te zijn over hun plannen. ICO Aardwarmte adviseert bewoners om dit te benutten, opgedane kennis uit te wisselen, hierover te discussiëren en het daarna (on)eens over de plannen te zijn. ICO Aardwarmte adviseert zowel de bewoners als Warmtebron Utrecht om hierbij de inhoud centraal te stellen en zo het participatieproces (onafhankelijk van de uitkomst) tot een succes te maken.

Advies aan Provincie Utrecht

Provincie Utrecht heeft op dit moment geen actieve rol in de participatie en stelt zich niet zichtbaar op. Deze positie past bij deze fase van het proces. ICO Aardwarmte adviseert provincie Utrecht zich blijvend te laten informeren over het project en te toetsen of gedegen omgevingsmanagement vorm krijgt zoals de provincie bedoeld heeft in het advies aan het ministerie van EZK. Wij zien een stevige rol voor de provincie weggelegd in het monitoren van het project en de opgedane kennis over zowel het proces als de inhoudelijke keuzes goed te documenteren. Daarmee kan de provincie invulling geven aan haar ambitie om de mogelijke toepassing van aardwarmte in de provincie Utrecht zorgvuldig en met vertrouwen te laten plaatsvinden. Het onderwerp keert de komende jaren naar verwachting bij herhaling terug in diverse Utrechtse gemeenten. De provincie kan gesteund door de adviezen van ICO Aardwarmte deze gemeenten *best practices* en opgedane kennis aanreiken.